

เรื่องเล่าพระอารามหลวงอุบลราชธานีวัดศรีอุบลรัตนาราม: การพัฒนา ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว

สุนทร วรหาร

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

e-mail :SWORAHAN@YAHOO.COM

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการรวบรวมเรื่องเล่า ความรู้ ที่มา หรือคำอธิบายเกี่ยวกับโบราณสถานโบราณวัตถุและวัฒนธรรมประเพณีในพระอารามหลวงในจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งได้แก่ วัดศรีอุบลรัตนาราม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และคติชนวิทยา แล้วนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า สามารถสรุปผลการวิจัยโดยจำแนกเรื่องเล่าออกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ 1) เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาพระอาราม ตลอดจนปาฏิหาริย์ต่าง ๆ อันเป็นที่มาของชื่อโบราณสถานและโบราณวัตถุ เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติของพระเถระผู้มีบทบาทในการก่อสร้างพระอารามผลงานด้านการก่อตั้งสถานศึกษาในพระอาราม เป็นต้น 2) เรื่องเล่าเกี่ยวกับโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ เล่าถึงพระวิหาร พระอุโบสถ กุฏิ 3) เรื่องเล่าเกี่ยวกับความเชื่อวัฒนธรรมประเพณีพิธีกรรม ได้แก่การประกอบพิธีต่าง ๆ เช่น ประเพณีวันสงกรานต์ตักน้ำพระแก้วบุษราคัม การประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา (พิธีตักน้ำสาบาน) การประกอบพิธีทำน้ำมนต์รักษาโรค เป็นต้น เรื่องเล่าเหล่านี้เป็นเรื่องราวของบรรพบุรุษได้ประพฤติปฏิบัติทำให้เกิดวัฒนธรรมที่ดีงาม ทำให้มีโบราณวัตถุและศิลปวัตถุเป็นมรดกตกทอดมาสู่รุ่นลูกหลาน ซึ่งคนในท้องถิ่นควรจะได้รับรู้และสืบทอดให้คงอยู่ต่อไป

คำสำคัญ: เรื่องเล่า, วรรณกรรมพื้นบ้าน, นิทาน, ตำนาน, การสืบทอด

Narative of Royal Temple in Ubon Ratchathani
Wat Si-Ubonrattanaram:
The Increase of Cultural Asset to Enhance Tourism Value

Sunthon Worahan

Department of Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

e-mail :SWORAHAN@YAHOO.COM

ABSTRACT

The research aimed to compile and collect the narrative, knowledge sources and explanation concerning the ancient shrines and objects, culture and traditions in the royal monasteries in the province of Ubon Ratchathani. The monasteries in question was Wat Si-ubonrattanaram. The research was based on the methods used in humanities and social sciences and folklore. The research results were presented in a descriptive method. The research finding was categorized into three headings. 1) The section was concerned with the history of the monasteries in the study, names of the ancient shrines and objects, the history of the elder Buddhist monks who played a vital part in building the monasteries and educational place therein. 2) The section dealt with the ancient objects and material arts, 3) The last section explained beliefs, culture, rituals and traditions of various types. The traditions and customs had been practiced and passed on for generations. It is very important for the present generation to be aware and appreciate these traditions so that they try as best as they can to carry on.

Keyword : Narative Folk Literature Participation Preserving Continuing
Royal Temple Cultural

บทนำ

จังหวัดอุบลราชธานีเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีเรื่องเล่าขานมากมาย เริ่มตั้งแต่ความเป็นมาของการตั้งเมือง ชื่อของเมืองมีคำว่า “ราชธานี” ต่อท้ายนั้นแสดงให้เห็นว่าต้องมีที่มาที่ไปให้เล่าขาน ที่มีคำว่า “ราชธานีนั้น” เพราะเป็นเมืองของพระราชา เป็นเมืองแห่งเดียวที่มีชื่อเป็นราชธานี เพราะเจ้าเมืองคนแรกที่ครองเมืองอุบลราชธานีศรีวนาไลประเทศราชคือพระปฐมวราชวงษา (ท้าวคำผง) ซึ่งเป็นลูกของพระตาซึ่งเป็นเสนาบดีที่มีบรรดาศักดิ์เป็นพระในนครเวียงจันทน์ อุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภาคอีสานและตะวันออกสุดของประเทศไทย เป็นพื้นที่ราบมีแม่น้ำสำคัญสายหลักของอีสานไหลผ่านสามสายได้แก่ แม่น้ำชี แม่น้ำมูล และแม่น้ำโขง ทำให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และชุ่มชื้นแก่แผ่นดิน มีสภาพ แวดล้อมที่ดีมีความเหมาะสมแก่การดำรงชีวิตของมนุษย์เพราะมีแหล่งน้ำและอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชสัตว์นานาชนิด

นอกจากนั้นจังหวัดอุบลราชธานียังมีความสำคัญในลักษณะอื่น ๆ ดังที่อดีตผู้ว่าราชการจังหวัด นายชวน ศิรินันท์พร (2552 : คำนำ) กล่าวว่าอุบลราชธานี มีพื้นที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้านในแถบอาเซียนได้แก่สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และประเทศกัมพูชา และไม่ไกลจากเวียดนาม เป็นจังหวัดที่เพื่อนบ้านไปมาหาสู่ท่องเที่ยวค้าขายกันได้ง่าย เป็นจังหวัดที่มีแหล่งประวัติศาสตร์โบราณคดี และวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น วัฒนธรรมเป็นวัฒนธรรมที่เก่าแก่มีมาประมาณ 3000-5000 ปี ดังจะเห็นได้จากภาพเขียนที่ผาแต้ม ต่อมาได้พบ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นจารึก และโบราณสถาน ยุคเจนละ เขมร จังหวัดอุบลราชธานีมีความสำคัญในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการท่องเที่ยวและการศึกษา เป็นที่รู้จักกันในนาม “เมืองนักปราชญ์” ซึ่งเป็นที่มาของคำขวัญที่ว่า

“อุบลราชธานี	เมืองแห่งดอกบัวงาม	แม่น้ำสองสี
มีปลาแซบหลาย	หาดทรายแก่หิน	ถิ่นไทยนักปราชญ์
ทวยราชภูริไฝธรรม	งามล้ำเทียนพรรษา	ผาแต้มก่อนประวัติศาสตร์”

ที่ได้นามว่า “เมืองนักปราชญ์” นั้น บำเพ็ญ ญ อุบล และคณะ (255 : 3) กล่าวว่าเนื่องมาจากเป็นเมืองศูนย์กลางการศึกษา จิตรกรรม สถาปัตยกรรม ศาสนา และการเมืองในภูมิภาคนี้ นับเป็นดินแดนแห่งภูมิปัญญาอีสาน เป็นแหล่งการศึกษามูลกัจจายน์แบบโบราณและการศึกษาภาษาไทย แม้ในด้านวิปัสสนาธุระก็ยังเป็นต้นกำเนิดของพระป่า วัดป่า เริ่มตั้งแต่พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่ชา สุภัทโท และสาเหตุที่ทำให้เป็นเมืองศูนย์กลางการศึกษา

นั้นนรารุช ผลานันต์ และคณะ (2555 : 5) ได้กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เจ้าพระพรหมราชวงศา (กุดทอง) เจ้าเมืองลำดับที่ 3 สร้างวัดขึ้น โดยให้ไปอาราธนาพระสงฆ์คือ ท่าน พันธุโล และท่านเทวธัมมิ์ ออกไปปฏิบัติสร้างวัดด้วย โดยพระองค์สละทรัพย์เป็นเงินตรา 10 ชั่งพระราชทาน ให้มี ผู้ปฏิบัติวัดที่เรียกว่า “เลกวัด” 60 คน และพระราชทานนิตยภัตเดือนละ 8 บาทแต่เจ้าอาวาส เมื่อสร้างวัดเสร็จแล้วตั้งชื่อว่า วัดสุปฏิญนารามเป็นพระอารามหลวงแห่งแรกของจังหวัด อุบลราชธานี โดยมีท่านพันธุโล เป็นเจ้าอาวาสคนแรก และท่านเทวธัมมิ์เป็นรองเจ้าอาวาส ทั้งสองท่านได้เอาขนบธรรมเนียมที่ได้ออกมาเผยแพร่ให้ปวงชนชาวอุบลมากมาย ทำให้ชาวอุบล ได้ก้าวหน้าในการเล่าเรียนพระปริยัติธรรมและสัมมาปฏิบัติ ตลอดจนรู้จักหนังสือไทย ภาษาไทย ศิลปะหัตถกรรมบางประการดีกว่าหัวเมืองใกล้เคียง ก็ด้วยเหตุที่มีวัดหลวงนี้เองหลังจากนั้น ก็มีการขยายสาขาและนิมนต์ศิษยานุศิษย์จากวัดสุปฏิญนารามไปเป็นเจ้าอาวาสอีกหลายวัด หลังจากนั้นก็ได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ ยกฐานะให้เป็นพระอารามหลวงขึ้นอีก 2 อาราม ได้แก่ วัดศรีอุบลรัตนาราม และวัดป่าใหญ่ หรือวัดมหานาราม สำหรับวัด “วัดศรีอุบลรัตนาราม” นั้นเมื่อปี 2511 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จมาประกอบพิธีฉลองสมโภชฝังลูกนิมิต และยกข้อฟ้า พระอุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม จึงได้ทูลเกล้าถวายพระอุโบสถหลังนี้ ให้อยู่ในพระอุโบสถ์ ของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี และทรงขอ พระราชทานพระบรมราชานุญาต เปลี่ยนชื่อจากวัดศรีทองเป็น “วัดศรีอุบลรัตนาราม” ตามนามขององค์อุโบสถ์ และวัดศรีอุบลรัตนารามนั้น เคยเป็นที่บรรพชาอุปสมบทของพระเถระ ผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายคันธธุระและวิปัสสนาธุระหลายรูป มีพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ สิริจันทเถระ สมเด็จพระมหาวิรวัชร์ (ติสสมหาเถระ) พระอาจารย์ทา โชติपालเถระ พระอาจารย์เสาร์ กันตสีโล, พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เป็นต้น

ด้วยเมืองนี้เป็นเมืองของพระราชาก็มีพระอารามหลวงมาก และได้มีการประกอบ พิธีกรรมต่าง ๆ อันได้แก่การถือน้ำพิพัฒน์สัตยา เป็นต้น นอกจากนั้นพระอารามยังได้รวบรวม ทรัพย์ที่จะก่อเกิดปัญญา ให้การเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และทางศิลป วัฒนธรรม เพราะมีโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ เครื่องใช้ที่เป็นผลมาจากภูมิปัญญาในท้องถิ่น ความศรัทธาของพุทธบริษัท และสิ่งที่ได้รับพระราชทานจากพระเจ้าแผ่นดินในวโรกาสต่าง ๆ จึงทำให้พระอารามหลวงเหล่านี้โดยเฉพาะวัดศรีอุบลรัตนารามได้มีสมบัติทางศิลปวัฒนธรรม มากมายมีผู้คน ให้ความสนใจมาเที่ยวชมศึกษาเรียนรู้ ดูร่องรอยผลงาน วิถีชีวิตชุมชน และ

เครื่องใช้ของบรรพบุรุษในยุคก่อน แต่ศิลปวัฒนธรรมวัตถุข้าวของเครื่องใช้เหล่านั้นขาดการอธิบายถึงประวัติความเป็นมา ขาดการบอกกล่าวเล่าเรื่องที่น่าสนใจ ตลอดจนไม่มีคนให้ความสำคัญที่จะหยิบยกขึ้นมากล่าวถึง จึงทำให้ผู้มาเยี่ยมชมไม่รู้ที่มาที่ไป ไม่เห็นคุณค่า ไม่เห็นความสำคัญและไม่เกิดความสนใจ และไม่ประทับใจในศิลปวัฒนธรรมวัตถุโบราณล้ำค่าเหล่านั้น

ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารวบรวมโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ ซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าของพระอารามหลวง โดยศึกษาที่มาประวัติเรื่องเล่าของโบราณวัตถุและศิลปวัตถุ แต่ละชิ้นอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษารเรียนรู้และให้ข้อมูลแก่ผู้มาเยี่ยมชม ทำให้โบราณวัตถุและศิลปวัตถุมีชีวิตชีวามีคุณค่าน่าสนใจ อีกทั้งเป็นการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเตรียมการท่องเที่ยวของจังหวัดอุบลราชธานีสู่ประชาคมอาเซียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมเรื่องเล่า ความรู้ ที่มา หรือคำอธิบายเกี่ยวกับโบราณวัตถุและศิลปวัฒนธรรมประเพณีในพระอารามหลวงในจังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อจัดทำเอกสารข้อมูลเรื่องเล่า ความรู้ ที่มา หรือคำอธิบายเกี่ยวกับโบราณวัตถุและศิลปวัฒนธรรม

ประเพณีในพระอารามหลวงในจังหวัดอุบลราชธานีอันจะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมสำหรับการท่องเที่ยว

ขอบเขตของการวิจัย

เป็นการเก็บรวบรวมเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน เกี่ยวกับพระอารามหลวงในวัดศรีอุบลรัตนาราม รวมทั้งเรื่องราวเกี่ยวกับโบราณวัตถุและศิลปวัตถุของพระอารามหลวง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. สัมภาษณ์รวบรวมข้อมูลเรื่องเล่าโบราณวัตถุและวัฒนธรรมประเพณี

1.1 สัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูล ทำหนังสือขออนุญาตศึกษาวิจัยจากมหาวิทยาลัยเพื่อสำรวจข้อมูล

1.2 ศึกษาข้อมูลเอกสาร ข้อมูลเอกสาร ทั้งส่วนที่เป็นจากเอกสารส่วนกลางและเอกสารจากท้องถิ่น ได้แก่ ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของพระอารามหลวงในจังหวัดอุบลราชธานี จากประกาศ งานวิจัย ตำรา หนังสือ สารคดี และเอกสารจารึกโบราณ เป็นต้น

1.3 สัมภาษณ์ เจ้าอาวาส พระสงฆ์ในวัด นักวิชาการ มัคทายก โยมอุปัฏฐาก ผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้อาวุโสในชุมชน ปรารภญ์ชาวบ้าน จำนวน 10 คน หรือจนกว่าจะได้ข้อมูลที่สมบูรณ์

1.4 จัดเวทีชาวบ้าน เพื่อชี้แจงผลการสำรวจรวบรวมข้อมูลเรื่องเล่า โบราณวัตถุและวัฒนธรรมประเพณีแสดง และให้ชาวบ้านร่วมแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ปรับปรุงแก้ไข เพิ่มเติมข้อมูล ในเวทีชาวบ้าน

2. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งที่เป็นข้อมูลเอกสารและข้อมูลจากพื้นที่ภาคสนามจะ

ดำเนินไปพร้อม ๆ กันกับการเชื่อมโยงประเด็นคำถามในการวิจัยในแต่ละขั้นตอน จากนั้นก็วิเคราะห์ข้อมูลเรื่องเล่าทั้งข้อมูลลายลักษณ์และข้อมูลมุขปาฐะ จัดหมวดหมู่เรื่องเล่าตามกลุ่มโบราณวัตถุและวัฒนธรรมประเพณี

3. การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description)

สรุปผลการวิจัย

วัดศรีอุบลรัตนาราม ซึ่งเป็นพระอารามหลวงหนึ่งในสามพระอารามของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นพระอารามที่มีเรื่องเล่าขานมากมายเพราะเป็นพระอารามหลวงที่เป็นปฐมธรรมยุคิกนิกายของภาคอีสาน สร้างต่อมาจากวัดสุปัฏนาราม จึงมีความเก่าแก่และมีความสำคัญในหลายเรื่อง ดังนั้นจึงพบเรื่องเล่าที่น่าสนใจหลายประเด็นผู้วิจัยได้สรุปเรื่องเล่าได้เป็น 4 ประเด็นได้แก่ 1) ประวัติวัดศรีอุบลรัตนาราม 2) ประวัติและปฏิบัติของพระเถระในการสร้างวัด 3) โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ 4) ความเชื่อประเพณีพิธีกรรม ดังจะได้กล่าวถึงตามลำดับ ดังนี้

1. ประวัติวัดศรีอุบลรัตนาราม

วัดศรีอุบลรัตนาราม เดิมชื่อ “วัดศรีทอง” พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ รัชกาลที่ 9 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้พระราชทานนามมงคลว่า “วัดศรีอุบลรัตนาราม” โดยมีความหมายถึง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี เมื่อวันที่ 20 เดือนมีนาคม พุทธศักราช 2511 ปีวอก รัตนโกสินทร์ศก 186 วัดศรีอุบลรัตนาราม เป็นวัดธรรมยุติกนิกายวัดหนึ่งในจังหวัดอุบลราชธานี สร้างเมื่อพุทธศักราช 2398 ปีเถาะ จุลศักราช 1217 ร.ศ. 74 หลังจากสร้างวัดสุปัฏนารามวรวิหารแล้ว 2 ปี เป็นปีที่ 5 ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ร.4) สถานที่ตั้งวัดเดิมเป็นสวนของท่านอุปฮาดโท (ตันตระกุล ณ อุบล)

ซึ่งท่านเป็นบิดาของพระอุบลเดชประชารักษ์ (เสือ ณ อุบล) ซึ่งเป็นกรมการเมืองอุบลราชธานี ท่านผู้นี้เป็นผู้มีศรัทธาอันแรงกล้าบริจาคสวนอันมีเนื้อที่ประมาณ 25 ไร่ สำหรับสร้างวัดในสงฆ์ คณะธรรมยุติกนิกาย ซึ่งเป็นค่านิยมของเจ้านายในสมัยนั้น และถือว่าเป็นเกียรติอย่างมาก เมื่อได้ถวายที่ดินให้กับสงฆ์คณะธรรมยุติกนิกาย ซึ่งเป็นคณะสงฆ์ใหม่ที่เพิ่งสถาปนาขึ้น ในตอนปลายรัชกาลที่ 3 โดยพระวชิรญาณเถระ (ร.4 เมื่อทรงผนวช) ในสมัยนั้นพระองค์ ทรงส่งพระเถระที่สำคัญมาประจำอยู่ที่วัดสุภานุราม 2 รูป คือ ท่านพนฺธุโล (ติ) และท่านเทวธมฺมี (ม้าว) พระอุปัชฌาย์พร้อมกับบวชและคณะญาติ ได้ประกอบพิธีกรรมประชุมคณะสงฆ์ และฝ่ายคฤหัสถ์ผู้ใหญ่ในเมืองอุบลราชธานี มีการกล่าวถวายที่ดินต่อหน้าพระเถระ ยกให้เป็นสมบัติในพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นที่ตั้งวัด ในยามราตรีกาลของวันนั้นเกิดนิมิตประหลาดขึ้น คือมีแสงสว่างพวยพุ่งขึ้นเป็นสีเหลืองทองภายในบริเวณสวนนั้น จึงได้ถือนิมิตมงคลนี้ เป็นการตั้งชื่อวัดว่า **“วัดศรีทอง”**

ฝ่ายคณะสงฆ์อันมีท่านเทวธมฺมี (ม้าว) ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสปกครองวัด ศรีทองเป็นรูปแรกเริ่มการก่อสร้างกุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญเมื่อปีพุทธศักราช 2398 ท่าน พระเทวธมฺมี (ม้าว) รูปนี้ตามประวัติปรากฏว่าท่านได้เข้าไปรับการศึกษาพระปริยัติธรรม ที่กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่เป็นสามเณร และได้เป็นสัทธิวิหาริกของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 เมื่อครั้งทรงผนวช ที่วัดบวรนิเวศวิหารความประพฤติและปฏิบัติของท่าน เป็นที่ทรงโปรดพอพระราชหฤทัยของรัชกาลที่ 4 เป็นอย่างมาก ท่านได้ถือนิคมธรรมยุติกนิกาย สืบสายมาตั้งคณะธรรมยุติกนิกายที่วัดสุภานุราม เป็นวัดคณะธรรมยุติกนิกายวัดแรก ในภาคอีสานกับท่านพนฺธุโล (ติ) ผู้เป็นอาจารย์

ดังนั้น ท่านพระเทวธมฺมี (ม้าว) จึงถือว่าเป็นพระเถระผู้มีศักดิ์ใหญ่เป็นที่เคารพยำเกรง แก่บรรดาเหล่าพระภิกษุสามเณร และบรรดาเหล่าข้าราชการกรมการเมืองอุบล ฯ ตลอดจนประชาชนทั้งหลายในสมัยนั้นเป็นอย่างมาก จนในกาลต่อมาท่านจึงเป็นผู้ที่สมควรอย่างยิ่ง ที่จะคุ้มครองพระแก้วบุษราคัมอันเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองของชาวอุบล ฯ ซึ่งแต่ก่อน ได้นำไปซ่อนไว้เพราะเกรงกลัวเจ้านายผู้นิยมวัตถุโบราณขอไป หรือยึดเอาไป ดังนั้นท่านจึง ได้จัดพิธีรับเอาพระแก้วบุษราคัมไว้ในความดูแลในวัดศรีอุบลรัตนารามจนถึงปัจจุบันนี้

บรรดาพระเถระผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงเกียรติคุณทั้งฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ซึ่งได้ บรรพชาอุปสมบทในอุโบสถหลังเดิมนี ที่ควรนำมากล่าวไว้ในที่นี้ คือ สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (ดิศโล อ้วน), พระอาจารย์สทา ขยเสน, พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล, พระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต, พระสังฆรักขิต (พูน), พระราชมนี (นารโท ศรี), พระศาสนดิลก (ชิตเสน เสน), พระปราจิณมุนี

(กิตติงโกร เฟ็ง), พระธรรมเสนานี (นนโท เจริญ), พระปัญญาพิศาลเถร (ธีรปัญญา หนุ), พระเทพสิทธิอาจารย์ (เขมियो จันทร์) เป็นต้น

อนึ่ง วัดศรีทองนี้เป็นแหล่งการศึกษาทางฝ่ายพระปริยัติธรรมและสามัญศึกษามาแต่สมัยเริ่มการศึกษาซึ่งได้แพร่ขยายมาจากพระนครออกตามหัวเมืองครั้งแรก และนับเป็นที่ 2 รองจากวัดสุปัฏนาราม ผู้ที่ได้ผ่านการศึกษามาจากวัดศรีทองนี้ไปศึกษาต่อในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้ทำชื่อเสียงเป็นเปรียญเอกก็มี เช่น พระเดชพระคุณเจ้าประคุณ สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ (จันทโชติโต สนั่น ป.ธ.9) วัดนรนาถสุนทริการาม, ท่านเจ้าคุณพระพรหมมุนี (สัจจญาณ ป.ธ.9) วัดบรมนิวาส และยังมีเปรียญธรรมอีกมากมายที่เป็นพระสังฆาธิการเจ้าคณะในต่างจังหวัดก็มีอยู่หลายรูป

ความสำคัญของวัดศรีทอง ที่ควรยกมากล่าวไว้ในสมัยก่อนและในปัจจุบันเพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ทราบความเป็นมาแห่งวัดนี้ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นสถานที่ประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา (พิธีดื่มน้ำสาบาน) ของบรรดาเหล่าข้าราชการ ในสมัยการปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
- 2) เป็นวัดที่ประกอบพิธีทำน้ามูรธาภิเษก (พิธีปลุกเสกน้ำสรงสนานในงานบรมราชาภิเษกพระเจ้าแผ่นดิน) ในสมัยรัชกาลที่ 6 รัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 9
- 3) เป็นวัดที่มีวัดอุโบสถอันมีค่าหลายอย่าง คือ พระแก้วบุษราคัม พระทองทิพย์ ตู้พระไตรปิฎก
- 4) เป็นวัดที่ตั้งอยู่ในย่านชุมชน ใกล้กับหน่วยงานราชการหลายแห่ง และสถาบันการศึกษา ตลอดจนร้านค้าพาณิชย์ทั้งหลาย เหมาะที่จะเป็นสถานที่บำเพ็ญบุญกุศล และปฏิบัติธรรมของชาวชุมชนที่อยู่ใกล้วัด

ในสมัยที่พระธรรมฐิติญาณ (สุทธจิตโต สิงห์ ป.ธ.7) เป็นเจ้าอาวาสวัดศรีอุบลรัตนาราม ได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ยกฐานะขึ้นเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดสามัญ เมื่อ พ.ศ. 2522 ดังนั้นนับตั้งแต่ที่ดำรงฐานะเป็นพระอารามหลวงเป็นต้นมา วัดศรีอุบลรัตนารามจึงได้รับพระราชทานผ้าพระกฐินเป็นประจำทุกปี และในจังหวัดอุบลราชธานี มีวัดที่เป็นพระอารามหลวงอยู่ 3 พระอารามดังนี้ คือ 1. วัดสุปัฏนารามวรวิหาร 2. วัดมหาวนาราม (วัดป่าใหญ่) 3. วัดศรีอุบลรัตนาราม ซึ่งในเทศกาลเข้าพรรษา

2. ประวัติและปฏิภาในการสร้างวัดของพระเถระ

ประวัติและปฏิภาในการสร้างวัดศรีอุบลรัตนาราม ของพระเถระานุเถระนั้นมีจำนวนหลายท่าน เริ่มตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวครั้งที่ยังทรงผนวชได้เป็นผู้ริเริ่ม

ลัทธิธรรมยุติกนิกาย ได้หล่อหลอมพระภิกษุให้เป็นผู้มีญาณบุญญาบารมีแล้วส่งออกมาสร้างวัดที่จังหวัดอุบลราชธานีและมาเป็นเจ้าอาวาสวัดทั้งวัดสุปฏิญนารามและวัดศรีอุบลรัตนารามไม่ว่าจะเป็น พระพนธุโล (ตี) ส่งมาเป็นเจ้าอาวาสวัดสุปฏิญนารามและพระเทวธัมมี (ม้าว) เจ้าอาวาสองค์แรกวัดศรีอุบลรัตนาราม ซึ่งเดิมก็เป็นผู้ร่วมก่อตั้งวัดสุปฏิญนารามเป็นรองเจ้าอาวาสพอก่อตั้งวัดใหม่แล้วได้รับอาราธนาขึ้นมณเฑียรมาเป็นเจ้าอาวาส ได้พัฒนาเผยแผ่พระพุทธศาสนาฝ่ายธรรมยุตจนมีความเจริญรุ่งเรือง ดังนั้นจึงถือได้ว่า พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นผู้มีปฏิปทาในการสร้างวัดศรีอุบลรัตนารามโดยแท้ แต่สำหรับผู้ที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าอาวาสวัดโดยตรงนั้นเรียงตามลำดับได้ดังนี้ 1) พระเทวธัมมี (ม้าว) 2) ท่านพระครูสีทา ขยเสโน 3) ท่านเจ้าคุณพระอริยกิจ (ธัมมรักขิต อ่อน) 4) ท่านสังฆรักษ์จิต (พูน) 5) พระปลัดส่วย ญาณาสโย 6) ท่านเจ้าคุณพระศาสนาดิลก (ชิตเสโน เสน) 7) พระครูวิจิตรธรรมภาณี (เชโม เล็ง) 8) พระครูอุบลเขตคณาจารย์ (นิเทศโก ต่วน ป.ธ. 3) 9) พระธรรมวิสุทธิญาณ (สุทธจิตโต สิงห์) 10) พระวินัยโกศล (สุขวิฑฒโน ทองคู้ ป.ธ. 6) ดังนั้นจะขอกกล่าวถึงพระเถรานุเถระที่สำคัญที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เป็นผู้หล่อหลอมให้เป็นผู้มีญาณบุญญาบารมีแล้วส่งออกมาสร้างวัดที่จังหวัดอุบลราชธานีโดยตรงได้แก่ พระเทวธัมมี (ม้าว) ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสองค์แรกวัดศรีอุบลรัตนาราม

ท่านพระเทวธัมมี (ม้าว) รูปนี้มีกำเนิดอยู่ในเมืองอุบลราชธานี คຸ່ມເໝືອ ໂຍມບິດາท่านเป็นญาติกับโยมบิดาของท่านเจ้าคุณพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ เดิมอยู่ที่ตำบลหนองไหล่ ได้เข้ามารับราชการตั้งภูมิลำเนาขึ้นในตัวเมืองอุบลราชธานี ท่านเทวธัมมี (ม้าว) รูปนี้มีพรตทรงสันตติผิวขาวสมประกอบทุกส่วน พร้อมด้วยมารยาทสุภาพน่าเลื่อมใส รักความสงบมาแต่ยังเยาว์ เดิมกับบรรพชาอุปสมบทอยู่ที่วัดเหนือ ซึ่งท่านพนธุโลเคย อยู่มาก่อนนั้น เมื่อท่านอายุได้ 24 ปี พรรษา 3 ท่านพนธุโล (ตี) ได้พาเข้าไปเล่าเรียนในพระนครกรุงเทพฯ และนำตัวท่านเทวธัมมี เข้าถวายตัว ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ขณะทรงผนวช) ณ สำนักวัดบวรนิเวศวิหาร ในกลางคืนพระองค์ทรงยกดวงเทียนเสด็จพระราชดำเนินส่องทอดพระเนตรดวงหน้าและส่วนอื่น ๆ ของท่านเทวธัมมี แล้วดำรัสว่า “**ขรัวดี พระอย่างนี้ ทำไมไม่นำมาให้มาก**” ท่านพนธุโล (ตี) จึงกราบทูลว่า “**หายาก**” ต่อมาท่านเทวธัมมี (ม้าว) เมื่อรับการฝึกฝนอบรมครบแก่ภาวะแล้วได้รับญัตติเป็นธรรมยุต ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร เป็นสหัชชีวาริกของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยมีสมเด็จพระสังฆราช (ปุสสเทโว สา) วัดราชบพิธเป็นพระกรรมวาจาจารย์ แม้ฉายาว่า “**เทวธัมมี**” ก็น่าจะพระราชทานเมื่อญัตติเป็นธรรมยุตนี้เอง เมื่อท่านเทวธัมมี (ม้าว) สำนักอยู่วัดบวรนิเวศวิหาร ดังกล่าวแล้ว การเล่าเรียนของ

ท่านก็ได้รอบรู้พระปริยัติธรรมโดยควรแก่สภาวะ นัยว่า ท่านผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่อยากจะทำให้เข้าสอบไล่ในสนามของท่าน ยังได้รับความชมเชยว่า “การที่ท่านผู้นี้เข้ามาเล่าเรียนเพื่อข้อสัมมาปฏิบัติจริง” ปฏิปทาของท่านผู้นี้ที่ดำเนินก็ดำเนินตามรอยของท่านพนฺธุโลผู้เป็นอาจารย์ทุกอย่าง เว้นแต่ท่านผู้นี้มีพระคุณมากกว่าพระเดชจึงมีผู้รักใคร่เคารพนับถือมากากาการที่จะพูดก็ไม่มีที่จะพูดเล่น อากาการที่หวัก็เพียงแต่ยิ้ม ตื่นจริงนอนจริง นั่งเป็นที่ นอนเป็นที่ ถ้าไม่มีการนิมนต์จะไม่เข้าสู่สกุล มีนิสัยชอบอยู่ ไม่ชอบเที่ยว กิจที่ประกอบเป็นเวลาทุกอย่าง ในวันธรรมสวนะพาให้ภิกษุสามเณรสมาทานถือนั่นในการฉันหนเดียวเป็นวัตร แต่ส่วนท่านเองนั้นฉันหนเดียวเป็นนิตย การต้อนรับแขกที่มาหา ถ้าเป็นมาตุคามต้อนรับที่เฉลี่ยงกุฎหรือชานหรือศาลาที่ปราศจากสิ่งกำบัง

ท่านเป็นผู้มองการไกลพึงเห็นในการที่ท่านเตรียมการฉาปนกิจศพของท่านเอง คือได้เตรียมหีบและเตรียมพินสำหรับเผาท่านไว้เสร็จแล้วจึงเชิญกรรมการผู้ใหญ่พร้อมด้วยคณะศิษย์ผู้ใหญ่มาประชุม แล้วอ้ำพระพุทฺธบิดาและพระบรมศาสดาเมื่อปริณิพพานแล้วก็ไม่เก็บพระบรมศพไว้นาน ในเพราะอาศัยเหตุนี้เป็นหลักจึงขอให้คณะศิษย์ทั้งสองฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายฆราวาสจงจำไว้ เมื่อท่านถึงความแตกดับลงในวันใด ก็ให้ฉาปนกิจเสียในวันนั้น การที่ท่านสั่งไว้อย่างนี้ เพราะประเพณีเมืองอุบลฯ ในการเผาศพนี้ มีพิเศษอยู่อย่างหนึ่งคือชาวเมืองอุบลฯ สมัยโน้น ผู้ที่ได้รับสัญญาบัตรมีอยู่ 4 คนคือ เจ้าเมือง 1 อุปฮาด 1 ราชวงศ์ 1 ราชบุตร 1 ทั้ง 4 คนนี้ก็ดี ผู้มารดาผู้บิดาและภรรยาผู้ใหญ่ของท่านทั้ง 4 คนนี้ก็ดี พระผู้มีเจ้าแห่งเป็นหลักคำและ ผู้ที่เทียบด้วยหลักคำที่ดี เมื่อแตกดับลงต้องสร้างรูปนกหัสติลิงค์ แล้วสร้างหอแก้วบนหลังนก เชิญศพขึ้นตั้งบนนั้น แล้วลากเข็นออกไปฉาปนกิจ ณ เมรุกลางทุ่งศรีเมือง ในการลากเข็นนั้นบางทีก็มีอันตรายถึงแก่ชีวิตด้วย ด้วยว่ามีคนมาในงานมากมายเพราะงานนี้เป็นใหญ่ถึงเกณฑ์แรงราษฎรมาทำ และบอกบุญแก่ราษฎรมาช่วยในการบำเพ็ญกุศล อาหารที่จะเลี้ยงกันในงานนี้ ก็ต้องร้อนไปถึงชีวิตวัว ควาย หมู เป็ด ไก่ ตลอดจนปลาเป็นจำนวนไม่น้อย เพราะเห็นภัยอันนี้ ท่านจึงสั่งให้ฉาปนกิจเสียในวันที่ท่านแตกดับ ด้วยว่าท่านก็เป็นผู้หนึ่งในจำนวนที่จะได้นกหัสติลิงค์

ตามที่ได้สังเกตหลักใจของท่านผู้นี้ ในกรรมฐาน 40 น่าจะยึดอาณานสติเป็นหลักยิ่งกว่าส่วนอื่น เพราะท่านนำมาพร่ำสอนให้ประพุดอยู่เสมอ และท่านยกย่องอาณานสติภาวนาว่า ถ้าผู้ที่ทำให้คล่องแคล่วชำนาญในภาวนาบทนี้ อาจรู้จักภาวะที่ตนจะแตกดับ และก็ข้อประหลาดมีอยู่ในท่านข้อหนึ่ง คือว่า ท่านเคยแสดงในที่ชุมนุมคณะศิษย์อยู่เสมอว่าท่านจะแตกดับในเมื่ออายุได้ 72 ปี ครั้นต่อมาถึงปีอายุของท่านได้ 72 ปี พออธิษฐานกาลฝนแล้ว

ตามที่ได้สังเกตของผู้ที่ได้ปฏิบัติอยู่ใกล้เคียง เห็นท่านรีบเร่งพยายามในข้อสัมมาปฏิบัติมากขึ้นกว่าปกติหลายเท่า ทั้งใส่ใจแนะนำสั่งสอนคณะศิษย์ทั้งหลายให้อุตสาหะในการไหว้พระสวดมนต์เมตตากาวนา ทั้งขนบธรรมเนียมระเบียบแบบแผนที่จะรักษาหมู่คณะต่อไปก็พร่ำสอนไม่ขาดสาย

เมื่อถึงวันมหาปวารณาตอนเช้า ท่านก็ยังสบายดีเป็นปกติอยู่ ยังได้พูดกับน้องชายของท่านว่า “ชีวิตของฉันนี้กว่าจะไม่ตลอดมาจนถึงวันมหาปวารณา” ครั้นปรารภเรื่องนี้แล้ว ก็ลงพื้นที่ศาลาการเปรียญเสร็จธรรมสวนกิจแล้ว ก็กลับขึ้นมากุฏิสงฆ์ เพื่อจะลงพื้นที่ตอนเย็น เลยเกิดเป็นลมขึ้นในขณะที่ทรงน้ำนั้น ส่วนสัปบุรุษทั้งหลายที่เตรียมกันไปเพื่อจะฟังเทศน์ เลยกลายเป็นเตรียมการพยาบาลใช้ตลอดคืนยิ่งรุ่ง แพทย์ประกอบยารักษาที่ไม่มีเวลาฟื้นฟูรุ่งขึ้นเป็นวันใหม่ ก็ถึงความแตกดับไปโดยสงบ คือเดือน 11 แรม 1 ค่ำ พ.ศ. 2433 คณะศิษย์พร้อมด้วยพระยาศรีสิงหเทพ (ทัต ไกรฤกษ์) ข้าหลวงประจำเมือง ตลอดจนกรมการผู้ใหญ่ผู้น้อยทวยคำราชกรู ได้พร้อมกันจัดสถานที่ ๆ จะทำฌาปนกิจ จะให้เสร็จในวันนั้นตามความมุ่งหมายของท่านก็ไม่สำเร็จ เพราะโครงการที่ทำใหญ่โตกว่าความมุ่งหมายของท่าน ด้วยว่าข้าหลวงประจำเมืองก็ดี กรมการผู้ใหญ่ผู้น้อยก็ดี ล้วนแต่นับถือท่านจึงได้จัดทำให้เต็มความเลื่อมใสศรัทธา การจึงไม่สำเร็จในวันนั้น ต่อรุ่งขึ้นวันหลังตอนบ่ายจึงเสร็จการฌาปนกิจ

3. โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ

โบราณวัตถุและศิลปวัตถุในวัดศรีอุบลรัตนารามนั้นมีทั้งส่วนที่เป็นอาคารและพระพุทธรูปที่จำเป็นต้องใช้ในพุทธสถานทั้งที่ใช้ประกอบพิธีกรรมและเป็นที่พักของพระสงฆ์ ตลอดจนเป็นสถานที่สำหรับจัดการศึกษาเรียนรู้ ดังจะได้กล่าวถึงดังนี้

1) พระอุโบสถ พระอุโบสถตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของวัด เป็นพระอุโบสถที่สร้างขึ้นใหม่แทนหลังเดิม อุโบสถวัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) หลังเดิมนี้มีอายุเก่าแก่ประมาณ 100 ปีเศษเป็นที่ประดิษฐานองค์พระพุทธรูปประธานและองค์พระแก้วบุษราคัมโดยเฉพาองค์พระแก้ว ฯ นี้ ประชาชนชาวเมืองอุบลราชธานี เคารพยกย่องนับถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณกาล สำหรับรูปทรงของพระอุโบสถหลังนี้ ได้ถอดแบบจำลองมาจากพระอุโบสถ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม กรุงเทพมหานคร ซึ่งทุกคนทั่วไปนับถือและยกย่องกันว่า เป็นพระอุโบสถที่สวยงามที่สุดในประเทศไทย ลักษณะเป็นอาคารทรงจัตุรมุข หลังคาลด 5 ชั้น ประดับด้วยซ้อฟ้า ใบระกา หางหงส์ กลางหลังคามีฉัตรโลหะโปร่ง 9 ชั้น ปักอยู่ อุโบสถหันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีมุขด้านหน้า (ทิศตะวันออก) และด้านหลัง (ทิศตะวันตก) เปิดโล่งเหมือนกัน ส่วนมุขทางทิศเหนือและทิศใต้ต่อยาวออกมาและมีผนัง ชุ่มประตูหน้าต่างทำด้วยกระเบื้องเคลือบดินเผา หน้าบันชุ่มประตูและช่วงบนของหน้าต่างทำกรอบ

เป็นช่องกรุด้วยกระจกสี บานประตูหน้าต่างเป็นไม้แกะสลักรูปยักษ์ หนุมาน นางฟ้าและเทวดา มีบันไดทางขึ้นทั้ง 4 ทิศ บนฐานโพธิ์ของมุขด้านหน้าและด้านหลังมีช้างขนาดเล็กหล่อด้วยโลหะด้านละ 1 คู่ ทางเข้าอุโบสถมี 3 ทางคือ ทิศตะวันออก ทิศเหนือ และทิศใต้ ส่วนทิศตะวันตกไม่มีประตูเข้า แต่ทำเป็นซุ้มประดิษฐานพระพุทธรูปปางห้ามญาติไว้ 1 องค์ หน้าบันด้านทิศตะวันออกทำเป็นรูปพระปฐมเจดีย์ หน้าบันทิศตะวันตกทำเป็นพระเจดีย์จุฬามณี ส่วนหน้าบันด้านทิศเหนือ – ทิศใต้ ช่วงบนของหน้าบันทำเป็นรูปเทพนม ช่วงล่างทำเป็นรูปเสมาธรรมจักร หน้าบันทางทิศเหนือมีข้อความว่า “เจ้าคุณธรรมวรภรณ์ ในความอุปการะพระครู วิจิตรธรรมภาณี โดย ตุ่น โกศลวิตร” หน้าบันทางทิศใต้มีข้อความว่า “ตุน สร้าง 2509” และภายในซุ้มเหนือบานหน้าต่างมีปูนปั้นรูปดอกบัวบาน ภายในมีอักษรพระนามาภิไธยย่อ “อร” ซ้อนกันอยู่ซึ่งเป็นพระนามาภิไธยย่อของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตน์ราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี องค์พระอุบลมิ่ง

2) ศาลาการเปรียญ ศาลาการเปรียญ ตัวอาคารมีขนาดกว้าง 15.50 เมตร ยาว 32 เมตร ตั้งอยู่ระหว่างพระอุโบสถและกุฏิเจ้าอาวาส เป็นศาลาการเปรียญ ที่สร้างขึ้นใหม่ แทนศาลาการเปรียญหลังเก่า ซึ่งตั้งอยู่ห่างจากศาลาการเปรียญหลังใหม่ ประมาณ 5 เมตร ในยุคพระครูวิจิตรธรรมภาณี (เขโม เล็ง) ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดศรีอุบลรัตนาราม โดยสร้างตามรูปแบบเดิมและนำวัสดุของเดิมมาสร้าง ศาลาการเปรียญเดิมสร้างด้วยไม้ มีผนัง 4 เหลี่ยมผืนผ้า หลังคาทรงจั่วแบบมีปีกนกรอบด้านปีกกว้าง ตกแต่งด้วยเครื่องลายอง นาคสะดุ้งแบบเอกลักษณ์ของภาคอีสาน หน้าบันทั้ง 2 ด้านเป็นรูปเทพนม มีอายุราว 100 ปีเศษ และมีสภาพทรุดโทรมมากใช้ประโยชน์ได้เฉพาะชั้นบน ประกอบกับเมื่อสร้างพระอุโบสถ หลังใหม่ขึ้น ทำให้กินอาณาบริเวณของศาลาการเปรียญหลังเดิมด้วย จึงขยับขยาย ศาลาการเปรียญออกมา โดยรื้อและสร้างใหม่ตามรูปแบบเดิม ส่วนชั้นล่างทำเป็นลูกกรง ล้อมรอบไม่มีหน้าต่าง ยกพื้นสูง 1 เมตร

ศาลาการเปรียญนี้เดิมใช้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชนที่มารักษาศีล ถวายสังฆทาน อบรมจิตภาวนา ทำวัตรเช้า - เย็น ฟังพระธรรมเทศนาในวันธรรมสวนะ และใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมที่สำคัญทางพระศาสนา ส่วนชั้นล่างใช้เป็นสถานที่จัด และฉันภัตตาหารของพระภิกษุสามเณร และรับประทานอาหารของเหล่าบรรดาพุทธศาสนิกชน ที่มาทำบุญและปฏิบัติธรรม ในปัจจุบันนี้ ได้ปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อจัดแสดงศาสนวัตถุ ภายในวัด และได้เปิดบริการให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมเพื่อเป็นการศึกษาเรียนรู้

3) ศาลาอเนกประสงค์ เป็นศาลาอเนกประสงค์ตามชื่อ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของวัด สร้างเมื่อ พ.ศ. 2509 มีขนาดกว้าง 12 เมตร ยาว 35 เมตร และปรับปรุงซ่อมแซมเพิ่มเติม

เมื่อ พ.ศ. 2538 ลักษณะตัวอาคารเป็นแนวยาวมีผนัง 3 ด้าน หลังคามุงกระเบื้องและมีหน้าจั่วซ้อนกัน 2 ชั้น หน้าบันเป็นรูปเทพนม สร้างโดยนางตุน โกศลวิตร (ท่านผู้หญิงตุน โกศลวิตร) และต่อมาได้ปรับปรุงเพิ่มเติมอีกโดยนายธำรง ไทยมงคลและครอบครัว เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2538 แต่เดิมใช้เป็นห้องสมุดของวัด และเป็นสถานที่จัดตั้งศพเพื่อบำเพ็ญกุศลก่อนจะทำการฌาปนกิจ แต่กิจกรรมทั้ง 2 ปัจจุบันย้ายไปจัดที่หอพระปริยัติธรรมฯ แทน ปัจจุบันใช้เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางพระศาสนาในงานเทศกาลสงกรานต์ ประจำปี และใช้เป็นกองอำนวยการในงานเทศกาลนี้ด้วย และยังใช้เป็นที่เก็บพัสดุสิ่งของที่ใช้นาง อาทิ รางนาค สำหรับสรงน้ำ อุปกรณ์ไฟฟ้า ธง เสาคง ราชวัติ ฉัตร รูป เทียน ฯลฯ

4) **วิหารพระพุทธประทานพร** สร้างเมื่อ พ.ศ. 2531 มีขนาดกว้าง 6 เมตร ยาว 12 เมตร ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของวัดและทางทิศเหนือของศาลาการเปรียญ เป็นอาคารทรงไทยขนาดเล็ก ก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้อง ประดับด้วยข้อฟ้า ใบระกา หางหงส์ มีคันทวยรองรับหลังคาทั้ง 4 ด้าน หน้าบันประดับด้วยลายปูนปั้นรูปพระธรรมจักรแผ่รัศมีดอกบัวใหญ่รองรับอยู่ และแวดล้อมด้วยดอกบัวน้อยใหญ่ที่บรรจงจัดไว้อย่างสวยงาม มีประตูทางเข้าด้านทิศใต้ทางเดียว บานประตูเป็นไม้แกะสลัก แบ่งเป็น 2 ซีก เป็นรูปเทวดายืนและนั่งถืออาวุธ เมื่อเทียบระหว่างบานประตูทั้ง 2 บานแล้ว จะเห็นได้ว่า เทวดาจะถืออาวุธด้วยมือคนละด้าน แต่เมื่อปิดประตูแล้วจะดูเหมือนว่าเทวดาได้ถืออาวุธทั้งมือซ้ายและมือขวาเหนือประตูขึ้นไปเป็นซุ้มมีรูปพระธรรมจักรมีรัศมีอยู่ระหว่างลวดลายไทยประดับ ภายในพระวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปางประทานพร เปิดบริการให้ท่าน พุทธศาสนิกชนได้เข้านมัสการพระพุทธประทานพร เสียหยาดเยิมซีได้ทุกวัน ตั้งแต่เวลา 08.00 น. ถึง 17.00 น.

5) **หอสรงน้ำพระแก้ว** ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเยื้องพระอุโบสถ เป็นศาลาโรงทรงไทยจัตุรมุขขนาดเล็ก ก่ออิฐถือปูน หลังคามุงกระเบื้องซ้อนกัน 2 ชั้น ตรงกลางหลังคาทำเป็นมณฑปยอดทรงปราสาท ประดับด้วยข้อฟ้า ใบระกา หางหงส์ มีคันทวยรองรับทั้ง 4 ด้าน หน้าบันประดับด้วยลายเทพนมอยู่ในวิมาน หอสรงน้ำพระแก้วฯ ใช้เป็นที่สำหรับอัญเชิญพระแก้วบุษราคัมมาประดิษฐาน ให้ประชาชนมานมัสการและสรงน้ำพระแก้วบุษราคัมเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตในเทศกาลสงกรานต์ระหว่างวันที่ 13 – 17 เมษายน ของทุกปี

6) **หอปริยัติธรรมฯ** ตั้งอยู่ทางด้านหลังของวัด (ทิศตะวันตก) องค์ประธานในการดำเนินการก่อสร้าง คือ สมเด็จพระมหาพนฺธิวงศ์ (จนทปชโชโต สนั่น ป.ธ.9) วัดนรนาถสุนทริการามกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ ใช้เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรม สำหรับพระภิกษุสามเณรและใช้เป็นสถานที่อบรมศีลธรรม และวัฒนธรรม

แก่ประชาชนสร้างแล้วเสร็จ เมื่อปี พ.ศ. 2537 และทำพิธีเปิดใช้อย่างเป็นทางการในวาระฉลองวันคล้ายวันเกิดหลวงปู่สมเด็จฯ เมื่อวันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2540

7) **หอระฆัง** ในปัจจุบันมีหอระฆังอยู่ 2 หลัง คือ หอระฆังหลังเก่าและหอระฆังหลังใหม่

(1) **หอระฆังหลังเก่า** ปัจจุบันระฆังใบดังกล่าวเลิกใช้งานแล้ว เพราะเป็นศาสนวัตถุที่สำคัญ มีคุณค่าทางศิลปะและประวัติศาสตร์ จึงได้นำมาเก็บไว้ที่ศาลาการเปรียญ ระฆังที่แขวนไว้ที่หอระฆังหลังเดิมใช้ตีให้สัญญาณประชุมทำวัตร เข้า-เย็น ในเวลา 07.30 น. และเวลา 17.00 น. ในวันปกติ ถ้าเป็นวันพระในเทศกาลเข้าพรรษาใช้ตีบอกสัญญาณในเวลา 09.00 น. และเวลา 19.00 น.

(2) **หอระฆังหลังใหม่** หอระฆังหลังใหม่นี้ใช้ตีให้สัญญาณในเวลา 16.00 น. และในเวลา 22.00 น. ของทุกวันทั้งในและนอกเทศกาลเข้าพรรษา

8) **กุฏิสงฆ์** กุฏิสงฆ์ปัจจุบันมีอยู่ 16 หลัง ด้านทิศเหนือมีกุฏิอยู่ 8 หลัง แต่มีขนาดไม่เท่ากันและไม่ได้ตั้งอยู่ในแนวเดียวกัน บางหลังมีชั้นเดียว บางหลังมี 2 ชั้น รูปทรงต่างกัน วัสดุที่ทำก็ต่างกันด้วย ด้านทิศใต้มีกุฏิสงฆ์ 8 หลังเช่นกัน แต่ตั้งอยู่ในแนวเดียวกันติดกำแพงเป็นอาคาร 2 ชั้นก่ออิฐถือปูนทั้งหลัง ด้านหน้ามีมุขยื่นออกมาครอบประตูทางเข้า - ออกซึ่งมีอยู่แห่งเดียว ภายในอาคารด้านล่างมี 2 ห้องนอน 1 ห้องนั่งซึ่งเหมือนกันกับด้านบนมีบันไดขึ้น - ลงอยู่ภายในตัวอาคาร หน้าต่างทั้งหมดเป็นกระจกลูกทึบทั้งนั้น ลักษณะทั้งหมดนี้เหมือนกันหมดทั้ง 8 หลัง จะแตกต่างกันบ้างก็มี แต่น้อยมาก

9) **โรงเรียนมูลนิธิวัดศรีอุบลรัตนาราม** โรงเรียนแห่งนี้เกิดจากพระบรมราชโบายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เมื่อครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี มาทรงประกอบ พิธียกช่อฟ้า ตัดลูกนิมิต พระอุโบสถวัดศรีอุบลรัตนาราม ซึ่งมีนางตุ่น โกศลวิตร (ท่านผู้หญิงตุ่น โกศลวิตร) และประชาชนชาวอุบลราชธานี ร่วมกันบริจาคทรัพย์สร้างขึ้น

10) **พระแก้วบุษราคัม** พระแก้วบุษราคัมเป็นพระพุทธรูปบูชา หน้าตักกว้าง 3 นิ้ว สูงประมาณ 5 นิ้ว แกะสลักด้วยแก้วบุษราคัม (แก้วมณีสีเหลือง) ที่บึงแห่ง พระเศียรหุ้มเป็นเม็ด พระศกทองคำ มีพระสังวาลประดับท้องคพระ มีฐานหุ้มด้วยทองคำ เป็นพระพุทธรูปฝีมือช่างสกุลเชียงแสนปางมารวิชัย

พระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูปโบราณ มีอายุมากกว่าพันปีแล้ว ได้อัญเชิญมาจากกรุงศรีสัตนาคนหุต (เวียงจันทน์) เดิมเป็นสมบัติของเจ้าปางคำ ซึ่งเป็นผู้มาสร้างเมือง

นครเขื่อนขันธ์กาบแก้วบัวบาน (หนองบัวลำภูในปัจจุบัน) เมื่อเจ้าปางคำถึงแก่ อนิจกรรม เจ้าพระตาผู้เป็นบุตรก็ครองเมืองแทนพระบิดา ต่อมาในปี พ.ศ. 2314 เจ้าพระตาเสียเมืองนครเขื่อนขันธ์ฯ แก่พระเจ้าสิริบุญสารแห่งกรุงเวียงจันทน์ และถึงแก่ อนิจกรรมในสนามรบ เจ้าพระวอผู้เป็นบุตร ได้อพยพออกจากเมืองนครเขื่อนขันธ์ฯ ได้อัญเชิญพระแก้วองค์นี้มาด้วย มาสร้างบ้านสิงห์โคก, บ้านสิงห์ท่า (จังหวัดยโสธร) บ้านดอนมดแดง (จังหวัดอุบลราชธานี) บ้านคู่, บ้านแก (แขวงเมืองเก่าปากเซประเทศลาว) ต่อมาพระเจ้าสิริบุญสารสั่งให้พระยาสุโข นำทัพมาตี เจ้าพระวอออกรบ และเสียที่แก่ข้าศึกถึงแก่อนิจกรรมในสนามรบ เจ้าคำผงผู้เป็นบุตร ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าสืบต่อมา ภายหลังได้มาสร้างเมืองอุบลราชธานี และได้รับโปรดเกล้าฯ จากราชกาลที่ 1 ให้เป็น พระปฐมวรราชสุริยวงศ์ เจ้าเมืองอุบลราชธานี และได้สร้างวัดหลวง เป็นวัดที่ประดิษฐานพระแก้วบุษราคัม

พระแก้วบุษราคัมประดิษฐานอยู่ในวัดหลวงจนสิ้นอายุขัยพระปฐมวรราชสุริยวงศ์ (เจ้าคำผง) ต่อมาท้าวเพี้ยกรมการเมืองอุบลฯ เกรงว่าข้าหลวงจากกรุงเทพฯ ที่จะมาตรวจราชการที่เมืองอุบลฯ จะขอเอาพระแก้วบุษราคัมไปทูลเกล้าฯ ถวายพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จึงพยายามปกปิด และนำไปซุกซ่อนไว้ซึ่งไม่ให้ผู้ใดทราบที่อยู่ ต่อมาเมื่อผู้หวังดีชาวเมืองอุบลฯ คิดได้ว่าพระเทวธมมิ (ม้า) เจ้าอาวาสวัดศรีทอง (วัดศรีอุบลรัตนาราม) ซึ่งเป็นสัทธิวิหาริกของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ตอนเสด็จออกผนวช ท่านอาจจะเป็นที่เกรงขามของข้าหลวงจากกรุงเทพฯ ได้ ถ้าหากพวกเขาเหล่านั้นจะออกปากขอพระแก้วบุษราคัมไป ดังนั้นจึงได้อัญเชิญพระแก้วบุษราคัมจากที่ซุกซ่อน มาถวายให้อยู่ในความคุ้มครองของพระเทวธมมิ ที่วัดศรีทองเพราะ

มันใจว่ามีท่านผู้เดียวเท่านั้นที่จะรักษาพระแก้วบุษราคัม ได้อย่างปลอดภัยที่สุด ซึ่งเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองไว้เป็นสมบัติของชาวเมืองอุบลราชธานีต่อไป

11) พระทองทิพย์

พระทองทิพย์ เป็นพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทร (บางตำราเรียกปางประทานอภัย) หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ สูง 144 ซม. เจ้าพรหมเทวานุเคราะห์วงศ์ เจ้าเมืองอุบลราชธานีองค์ที่ 4 ได้เชิญมาจากเวียงจันทน์คราวไปปราบฮ่อครั้งพระยามหาอำมาตย์ (ชื่น กัลยาณมิตร) เป็นแม่ทัพใหญ่เมื่อปี พ.ศ. 2418 นับเป็นพระพุทธรูปที่สวยงามและมีความสำคัญที่ชาวเมืองอุบลฯ เคารพนับถือมากอีกองค์หนึ่ง แต่เดิมพระพุทธรูปองค์นี้ใช้เป็นพระพุทธรูปประธานหน้าขบวนในงานพิธีทำบุญตักบาตรเทโวโรหณะที่บริเวณทุ่งศรีเมือง แต่ปัจจุบันลี้ภัยไปแล้ว

12) พระพุทธรูปย่นตร

พระประธานในพระอุโบสถมีพระนามว่า “พระพุทธรูปย่นตร” เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ก่ออิฐถือปูนและปิดทองคำเปลวทั้งองค์ มีขนาดหน้าตักกว้าง 1.50 เมตร สูง 2 เมตร เคยประดิษฐานเป็นพระประธานอยู่ในอุโบสถหลังเก่า พอรู้อุโบสถหลังเก่าแล้วจึงได้เคลื่อนย้ายมาประดิษฐานที่อุโบสถหลังใหม่ จนถึงปัจจุบันนี้ ในการเคลื่อนย้ายนั้นเกิดเหตุการณ์น่าอัศจรรย์ใจ จะเป็นอิทธิปาฏิหาริย์ขององค์พระก็ว่าได้ มีผู้บรรยายไว้ว่า “เมื่อการสร้างโบสถ์ได้ตั้งแทนองค์พระเสร็จแล้ว ฝ่ายสงฆ์และคฤหัสถ์ได้จัดการรื้อโบสถ์หลังเก่าลง ก็จำต้องยกเคลื่อนย้ายพระพุทธรูปไปประดิษฐานที่แทนโบสถ์ที่สร้างใหม่ กำหนดฤกษ์เมื่อวันพฤหัสบดี ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 12 ตรงกับวันที่ 4 พฤศจิกายน 2508 เวลาอุดมฤกษ์ 10.45 น. เจ้าคุณพระพรหมมณี (ธมมธโร พิมพ์) และเจ้าคุณพระธรรมวรারণ (จนทปโชโต สนั่น) จากจังหวัดพระนคร ได้มาร่วมพิธีด้วย ประชาชนมาชุมนุมมาก ได้ติดต่อขอรยนต์ปั้นจั่น ยกตามกำหนดเวลาฤกษ์ เกิดเรื่องย่นตรติดขัดรถไม่ยอมเคลื่อนที่ เป็นอันว่า กำหนดเวลาตามฤกษ์ไม่สำเร็จ คณะกรรมการวัดต้องวังหารถปั้นจั่นหลายแห่ง ค่ายทหารอเมริกันก็ติดต่อไม่ได้ผล จนถึงเวลา 15.45 น. รยนต์ปั้นจั่น หมวดก่อสร้างสะพานจึงเคลื่อนที่มาได้ จัดการยกเคลื่อนย้ายพระประธานจากแท่นเดิม ขึ้นสู่แท่นพระที่โบสถ์ใหม่ใช้เวลา 10 นาที สำเร็จอย่างสะดวกที่สุดในขณะพิธียกพระนั้น ปรากฏว่ามีลมฝนโปรยเป็นละออง ทั้งที่อากาศขณะนั้นก็ไม่ได้มีเค้าว่าจะมีลมฝน ฝนตกอยู่ได้เพียง 5 นาทีก็หยุด และเท่าที่ทราบ บริเวณที่ฝนตกนั้นก็เป็นเพียงบริเวณวัดและเชิงสะพานฝั่งเมืองอุบลเท่านั้น ทุกคนที่อยู่ในเหตุการณ์มีอาภรณ์ลูกและน้ำตาไหลด้วยความปิติยินดีไปตาม ๆ กัน” นี่คือการที่น่าอัศจรรย์ใจในวันเคลื่อนองค์พระประธานจากอุโบสถเก่า ไปสู่อุโบสถใหม่

4. ความเชื่อประเพณีพิธีกรรม

ความเชื่อประเพณีพิธีกรรมที่ปรากฏในวัดศรีอุบลรัตนารามมีเหมือนกับชาวพุทธศาสนาทั่วไปแต่ที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ของวัดมีดังต่อไปนี้

1) พิธีสงฆ์น้ำพระแก้วบุษราคัม

พระแก้วบุษราคัม เป็นพระพุทธรูปบูชาปางมารวิชัย มีขนาดหน้าตักกว้าง 3 นิ้ว สูงประมาณ 5 นิ้ว แกะสลักด้วยแก้วบุษราคัม (แก้วมณีสีเหลืองน้ำผึ้ง) เป็นที่เคารพนับถือของชาวอุบลราชธานีเป็นอย่างยิ่งสำหรับพิธีสงฆ์น้ำพระแก้วบุษราคัมนั้น วัดศรีอุบลรัตนาราม (พระอารามหลวง) จะจัดขึ้นระหว่างวันที่ 13-17 เมษายน ของทุกปี เพื่อเป็นการสืบสาน

วัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม และส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดอุบลราชธานี ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ โดยภายในงานมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ตลอด 5 วัน 5 คืน อาทิ พิธีสงฆ์ น้ำพระแก้วบูชาคัม ขบวนอัญเชิญพระแก้วบูชาคัมที่ยิ่งใหญ่ ทำบุญตามซุ้มต่าง ๆ ภายในงาน และขบวนแห่สงกรานต์จากเทศบาลนครอุบลราชธานี คุ่มวัดและชุมชนต่าง ๆ ที่สื่อความหมายถึงวิถีชีวิตชาวจังหวัดอุบลราชธานี

2) การประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา (พิธีตึมน้ำสาบาน) ของบรรดา เหล่าข้าราชการในสมัยการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช ทางราชการได้ประกอบพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ที่วัดศรีอุบลรัตนาราม พร้อมทั้งได้อัญเชิญพระแก้วบูชาคัม เป็นองค์ประธานในพิธี โดยถือว่าเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมืองสืบกันมาแต่โบราณกาล ปัจจุบัน ในเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี ชาวอุบลราชธานีจะร่วมใจกันอัญเชิญพระแก้วบูชาคัม เข้าขบวนแห่ไปรอบเมืองอุบลราชธานี เพื่อเปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชน ได้นมัสการกราบไหว้และสงฆ์กันโดยถ้วนหน้า

3. การประกอบพิธีทำน้ามูรธาภิเษก (พิธีปลุกเสกน้ำสรงสนานในงานบรมราชาภิเษกพระเจ้าแผ่นดิน) ในสมัยรัชกาลที่ 6 รัชกาลที่ 7 และรัชกาลที่ 9

อภิปรายผล

จากการศึกษาเก็บรวบรวมเรื่องเล่า ความรู้ ที่มา หรือคำอธิบายเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุและวัฒนธรรมประเพณีในพระอารามหลวงในจังหวัดอุบลราชธานี วัดศรีอุบลรัตนาราม ผู้วิจัยพบว่าลักษณะเรื่องเล่ามีทั้งแบบไม่เล่าเรื่อง (non-narative) และวิธีการเล่าเรื่อง (narative) แบบไม่เล่าเรื่องจะเป็นการอธิบายหรือให้ความรู้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นองค์ความรู้ในรูปแบบหนึ่งเช่น ลักษณะของข้าวของเครื่องใช้ของพระเถระหรือถาวรวัตถุภายในวัด ส่วนแบบเล่าเรื่องจะเป็นการกล่าวถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นซึ่งจะมีบุคคลมีบทบาทมีส่วนร่วมเป็นตัวละครในเหตุการณ์ เช่น การกล่าวถึงที่มาของพระแก้วบูชาคัม ประวัติของพระเถระ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ (2542) ได้กล่าวถึงเรื่องเล่า การเล่าเรื่อง และศาสตร์แห่งการเล่าเรื่อง ว่าการให้ข้อมูลเมื่อใช้ “การเล่าเรื่อง” เป็นเกณฑ์แบ่ง จะมี 2 แบบ คือ วิธีการแบบไม่เล่าเรื่อง (non-narative) และวิธีการเล่าเรื่อง (narative) แบบไม่เล่าเรื่องจะเป็นการอธิบายความหมายให้ความรู้องค์ประกอบแต่ขาดในด้านอารมณ์ความรู้สึก ไม่มีความน่าสนใจหากเป็นการเล่าเรื่องนั้นจะมีตัวละคร ฉาก ปมขัดแย้ง การลำดับเรื่องจะทำให้เกิดความน่าสนใจ

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากพระอารามหลวงวัดศรีอุบลรัตนาราม มีโบราณวัตถุและศิลปวัตถุจำนวนมาก แต่การจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ยังไม่เป็นระบบขาดความสวยงามและไม่น่าสนใจจึงควรจะมีการศึกษาการจัดรูปแบบพิพิธภัณฑ์เพื่อนำเสนอให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

2. เรื่องเล่าเกี่ยวกับพระอารามหลวงมีมากมายมีความน่าสนใจสมควรที่คนในท้องถิ่นจะได้รับรู้อันจะนำมาซึ่งความภูมิใจและรู้จักรากเหง้าของตนเองมากยิ่งขึ้นจึงควรจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในโรงเรียนโดยเฉพาะรายวิชาท้องถิ่นของเราในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือรายวิชาเลือกในระดับอุดมศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณโครงการส่งเสริมการวิจัยในอุดมศึกษา (สกอ) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัย ขอขอบคุณสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานีที่สนับสนุนให้ความสะดวกในการประสานงานต่าง ๆ ตลอดจนชุมชนผู้ให้ข้อมูลที่ให้ความร่วมมือด้วยดี ตลอดจนบุคคลต่าง ๆ ที่มีได้เอ่ยนามที่ทำงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

References

- Center of Arts and Culture, Ubon Ratchathani Teacher College. (1993). *Ubon Ratchathani: Past, Present and Future*. Ubon Ratchathani: center of Art and Culture, Ubon Ratchathani Teacher College.
- Hankham, S. (1985). *Analytical Study of Isan Folk Literature on Suwongwong*. (Master Thesis in Eastern Languages, Silpakorn University).
- Kaewdhep, K. (1999). *Social Imagination in Media Language: The Science and Art of Story Telling in Movies, TV Series, Music Videos, News, and Advertising*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Kitiarsa, P. (2013). *Localism*. (2nd edition). Bangkok: Institutional Investigation Fund for Anthropological Research.
- Na Ubon, B. (2044). *The story of Ubon Ratchathani*. Ubon Ratchathani: Ubon Ratchathani University Press.
- Phra Prommuni (Auan Tisso). (1936). The Legend of Wat Supattanamaram. In *The Memorial Book on the Vocation of Determination of consecrated precinct*

and Uposata Cerebration of Wat Supattanaram, Ubon Ratchathani Province. Copied Document.

Phra Wibul Thammarabhorn, The Abbot of Wat Supattanaram. (2012, October 10). The story of Wat Supattanaram, *interview*.

Pinthong, P. (1987). *History of Ubon Ratchathani from Bai Lan Scripture*. Ubon Ratchathani: Sirithum Printing.

Punnothok, T. (1983). *Wiang Wiang: A Study of Northeastern History and Literature*. Document No. 10 of Institute of Thai Studies, Thammasat University.

Saraya, T. (1993). *Ubon City as the city of trees and plants*. Bangkok: Sriutsahakahm Printing.

Thanee, R. (2003). *Ubon Ratchathani in the past (1992-1932)*. Ubon Ratchathani: Rungsilp offset Publishing.

Sangkaphanthanon, L. (2009). *The Function of Lao Folktale*. (Doctor of Philosophy thesis (Thai Language), Naresuan University).

Palanant, W. and others. (2014). *The priceless museum in Wat Supattanaram*. Ubon Ratchathani: Yongsawat inter Group.

Ubon Ratchathani Cultural Office. (2009X). Ubon Ratchathani as the City of Savant. Ubon Ratchathani: YONGSAW INTER GROUP CO., LTD.